

mănăstiri și de cărți, Indice de nume și de locuri, iar rezumatele în limba engleză și în limba rusă fac cunoscut conținutul lucrării spațiului științific internațional.

Pe lângă redarea în original a textului foii de titlu, în grafie chirilică, despre care am vorbit mai sus, sunt redată, în cuprinsul catalogului, și imagini cu foi de titlu sau conținutul tipăriturilor prezentate, astfel că aceste două aspecte facilitează cititorilor contactul direct cu tipăriturile.

Întregul conținut al catalogului este expus clar și în ordinea sa firească, ceea ce face ca descrierile prezentate să fie ușor de consultat pentru o largă categorie de specialiști, precum cercetători în domeniul cărții vechi, istorici, istorici ai artei, istorici ai culturii, bibliografi, bibliotecari, muzeografi, dar și pentru toți interesații de moștenirea noastră culturală, parte componentă a patrimoniului național.

Toate aspectele enumerate mai sus: descrierea fidelă a originalelor după un model bine întocmit, redarea grafiei originale pentru conținutul foii de titlu, indicarea prezenței ornamentației, imaginile din conținutul tipăriturilor, redarea însemnărilor marginale, lista bibliografiei întrebunțate, la care se adaugă condițiile editoriale foarte bune, fac din catalogul *Cartea bisericească în mănăstirile din Republica Moldova* o lucrare valoroasă. Ea poate fi întrebunțată, alături de *Bibliografia românească veche*, chiar ca un instrument util în identificarea a noi exemplare din titlurile descrise, întrucât elementele sale constitutive îi oferă această calitate, iar eforturile susținute ale domnului Igor Cereteu pentru reconstituirea culturală a trecutului nostru cultural merită, așadar, aprecierile comunității științifice. Toate aceste considerente ne permit să spunem că literatura de specialitate se îmbogățește, prin urmare, cu o nouă contribuție importantă.

OTILIA URS

Academia Română

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară

„Sextil Pușcariu”

Cluj-Napoca, str. Emil Racoviță, 21

adelaelai@yahoo.com

Cartea românească veche în Imperiul Habsburgic (1691–1830). Recuperarea unei identități culturale, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2016, 1012 p.

Interesul manifestat în direcția înregistrării și a descrierii bibliografice a cărților românești vechi s-a concretizat în 2016 prin elaborarea unei lucrări colective reprezentative, finanțate dintr-un grant al Consiliului Național al Cercetării Științifice, CNCS-UEFISCDI, în cadrul Universității „1 Decembrie 1918” din Alba-Iulia. Misiunea culturală a echipei de cercetare, formată din: Eva Mârza, Ioan Chindriș, Niculina Iacob, Anca Elisabeta Tatay, Otilia Urs, Bogdan Crăciun, Ana Maria Roman-Negoi, Roxana Moldovan, a fost aceea de a realiza un repertoriu exhaustiv al cărților românești vechi: tipărite în fostul Imperiu Habsburgic, în limbile latină, română, germană, maghiară, greacă, slavonă etc., adică toate cărțile tipărite de autori români, indiferent de limba în care ele au fost publicate în același spațiu geografic. Perioada de referință avută în vedere este cuprinsă între 1691 (începutul dominației habsburgice asupra Transilvaniei) și 1830 (delimitarea convențională a periodizării cărții românești vechi).

Modelul la care se raportează proiectul de față îl constituie, desigur, *Bibliografia românească veche* (1903–1944), întocmită de I. Bianu, Nerva Hodoș, Dan Simonescu, care reprezintă catalogul național descriptiv al cărților românești vechi tipărite între anii 1508–1830. Aflându-se într-o relație

de intertextualitate cu această sinteză, valoroasă prin amploarea sa, specificitatea lucrării recenzate se vedește din perspectiva cunoașterii mentalității culturale, a evoluției actului editorial, a rolului producției cărții românești vechi în contextul cultural sud-est și vest-european. Ceea ce se remarcă în elaborarea repertoriului este faptul că se completează *Bibliografia românească veche* cu titluri noi, necunoscute sau parțial cunoscute.

Lucrarea este prevăzută cu o solidă introducere, semnată de Eva Mârza, tradusă și în limba engleză, urmată de prezentarea metodologiei alcătuirii repertoriului, bibliografia întrebuintată, lista abreviată a depozitelor în care se păstrează cărțile, descrierea tipăriturilor pe centre tipografice, indicarea cărților cu existență incertă, indicele cronologic al cărții românești vechi din Imperiul Habsburgic (1691–1830) și reprezentarea cartografică a centrelor tipografice.

În studiul introductiv, este surprinsă succint situația istorico-politică și religioasă din Transilvania la începutul dominației habsburgice și influența acesteia asupra actului editorial, precum și contribuțiile centrelor tipografice care au produs și difuzat cartea românească în Imperiul Habsburgic, acestea fiind ordonate cronologic, în funcție de perioada apariției lor: *Alba-Iulia/Bălgrad – primul centru tipografic românesc din Monarhie; Oltenia – un episod editorial imperial; Începuturile tiparului pentru românii uniți. Carte românească de la Blaj; Cartea românească în Clujul multiethnic; Sibiu – între tipografia dinastiei Bart și Hochmeister; Tipograful Joseph Kurzbock din Viena și cartea românească; Cărți românești de la Buda; Tipografiile din Pesta; Cartea românească la Brașov; Oradea lui Samuil Vulcan; Lumea cărții românești în Arad și Timișoara; Unicul de la Trnava/Sâmbăta Mare; Cartea românească în Bucovina Habsburgică*. Tot în partea consacrată preambulului, sunt semnalate unele *curiozități bibliologice*, care reprezintă rarități tipografice și au un caracter de unicat, între care câteva tipărituri precum: *Evanghelia*, apărută în Kalocsa (Ungaria), în anul 1769; *Slavenska i valahijska Kalligrafia*, tipărită în Serbia, în anul 1778, al cărei autor și tipograf a fost Zaharij Orfelin. Cea de-a doua secțiune a lucrării o constituie analiza propriu-zisă a tipăriturilor.

Catalogarea cărților este realizată după o structură alfabetică, în cadrul fiecărui centru cultural în care ele au văzut lumina tiparului. Produsele tipografice examinate sunt ordonate cronologic și, pentru același an de apariție, alfabetic. Descrierea fiecărei cărți în parte presupune furnizarea informațiilor asupra datei și a locului imprimării acesteia, transcrierea cu caractere latine a titlului complet al tipăriturii, așa cum apare pe pagina de titlu, expunerea unui rezumat al cărții în limba engleză, specificarea detaliilor privind formatul acesteia, paginația, indicarea completă, la pagină sau filă, a elementelor de ornamentică, de la simple compoziții tipografice, chenare, heraldică, inițiale, vignete, până la frontispicii și ilustrații, în întregul conținut al cărții, expunerea detaliată a cuprinsului produsului tipografic, cu precizarea capitolelor constitutive și a paginilor aferente, semnalarea depozitelor unde poate fi găsită cartea, a referințelor bibliografice și a observațiilor privind exemplarul după care s-a efectuat examinarea cărții.

După cum se poate deduce, tipăriturile au fost analizate având un contact nemijlocit cu acestea, fără ca informațiile să fie preluate din alte surse, fapt menționat chiar de autori în partea introductivă a lucrării.

În ceea ce privește lista bibliografică a fiecărei tipărituri, apar unele lacune. În acest sens, vom aminti câteva titluri de cărți care sunt menționate și în alte lucrări, pe care nu le regăsim în referințele bibliografice. Exemplificăm cu *Teologia moralicească* a lui Samuil Micu, apărută la Blaj, în 1796, din care sunt incluse fragmente și în antologia *Școala Ardeleană*, București, Editura Minerva, 1983, vol. I, p. 250–255, editată de Florea Fugariu. De asemenea, *Îndreptare către aritmetică*, tradusă de Gheorghe Șincai, Blaj, 1785, după manualul pedagogului german Johann Ignaz von Felbiger (lucru nespecificat!), are o ediție mai recentă realizată de Corina Pipoș și Ion Todor, București, Editura Academiei Române, 2005. Desigur, aceste omisiuni constituie detalii care nu umbresc valoarea indubitabilă a acestei impunătoare cercetări, dar ele au importanța lor.

Prin elaborarea acestei lucrări de o ținută științifică neîndoielnică, în care a fost înregistrată exhaustiv și în mod documentar, descriptiv și analitic, totalitatea producțiilor din domeniul cărții românești vechi, imprimate între granițele fostului Imperiu Habsburgic, este relevantă imaginea culturii noastre medievale în ansamblul celei europene, oferindu-se cercetătorilor din întreaga lume accesul la cunoașterea valorilor patrimoniale pe care le deținem.

CRINA POP
Academia Română
Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu”
Cluj-Napoca, str. Emil Racoviță, 21
institutul.puscariu@gmail.com

D'A. M. BADIA I MARGARIT (†) i JOAN VENY
(editori), *Estudis Romànics*, XXXVII, 2015 (Barcelona, Institut
D'Estudis Catalans), 767 p.

Fondată în 1947, de Ramon Aramon i Serra, *Estudis Romànics* este o revistă cu apariție anuală care oferă o abordare generoasă a limbilor și a literaturilor romanice, fără să impună limite de ordin diacronic, tematic sau metodologic. Dat fiind specificul institutului sub egida căruia apare prezenta publicație, este de la sine înțeles că o mare parte din preocupările științifice se înscriu în orizontul studiului limbii catalane. Fac parte din Consiliul Științific nume sonore ale lingvisticii romanice din: Spania, Franța, Germania, Italia, România, Marea Britanie, Ungaria (Portugalia nu este însă reprezentată); se numără printre acestea și cercetătoarea Ioana Vintilă-Rădulescu, de la Institutul de Lingvistică din București.

Volumul XXXVII, publicat în anul 2015, sub coordonarea lui D'A. M. Badia i Margarit și Joan Veny, urmează structura obișnuită a revistei, fiind organizat tematic în șapte părți. Chiar dacă potrivit principiilor de publicare, lucrările pot fi redactate în orice limbă romanică, remarcăm o prezență covârșitoare a studiilor în catalană, determinată, probabil, de afilierea și profilul științific ale colaboratorilor. Puține contribuții au fost scrise în franceză, iar și mai puține, în spaniolă sau italiană.

Prima parte, intitulată *Articles*, însumează zece lucrări de mare întindere, care depășesc uneori 40 de pagini și care sunt eterogene din punctul de vedere al conținutului. Acestea sunt însoțite și de un rezumat în limba engleză și de cuvinte-cheie, fapt care facilitează accesul la text. Pe de o parte, se desprind articolele dedicate studiului limbii. E. Buchi, A. Hütch și E. Jactel reconstruiesc din perspectivă etimologică cat. *cavalcar*, *encavalcar*, *descavalcar* și cuvintele corespondente în restul limbilor romanice, având la bază metodologia *DÉRom* (*Dictionnaire Étymologique Roman*). Referințele la limba română sunt abundente, precum și sursele lexicografice și etimologice românești. Reperăm două lucrări care tratează limba catalană din perspectiva varietății dialectale (J. Veny, *Català occidental/Català oriental, encara*) și a trăsăturilor prozodice (M. Forcadell, *Seqüencies no desaccentuables en català: prosòdia aliena en el català de TV3*). Alte teme atinse țin de diferențierea între provenșală și occitană (R. Regis) sau de contribuția lui Josep Ibàñez i Senserrich la răspândirea catalanei (D. Casals i Martorell, N. Faura i Pujol). În al doilea rând, identificăm un traseu investigativ din domeniul literaturii: analiza textuală comparată a unității lexicale pluriverbale *en bon punt i en hora bona* (H. Rovira i Cerdà, J. Mahiques Climent), caracteristicile cărților de bucate transmise în manuscris (J. Santanach i Suñol), înțelegerea procesului de scriere a operei *Les Champs magnétiques* (B. Capllonch), *Crònica* lui Ramon Muntaner (J. A. Aguilar Àvila), reconstrucția arhetipală în *Llibre dels feits* (A. Ferrando).